

נעשה אדם

קדושת שבת ובית המקדש

ויקרא י"ט:ל'

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'

You shall observe My Sabbaths and revere My Sanctuary. I am Hashem.

רש"י שם

ומקדשי תיראו – (יבמות ה) לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובחזק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמרו חזק בנין בית המקדש דוחה שבת:

And revere My Sanctuary: One may not enter [the Temple Mount] with his [walking] staff, his shoes, with his money belt, or with the dust on his feet.[Yev. 6b] And although I warn you regarding the [holiness of the] Sanctuary, [says G-d,] nevertheless- "You shall observe My Sabbaths"-the construction of the Sanctuary does not supersede [the laws of the] Sabbath. — [Yev. 6a].

רבינו בחיי שם

את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו - ע"ד הפשט יזהירו הכתובים תמיד על השבת כשם שמזהירים תמיד על עבודה זרה, והענין לפי שהיא שקולה כנגד כל המצוות ומי שאינו משמר את השבת מכחיש מעשה בראשית: וע"ד המדרש את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, הזכיר שמירה לשבת ומורא למקדש, יכול יהא ירא מן הקדש ת"ל את שבתותי תשמרו, מה שבת לא מן השבת אתה ירא אלא ממי שצוה על השבת אף מקדש לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על המקדש. אין לי אלא בזמן שביהמ"ק קיים בזמן שאין ביהמ"ק קיים מנין, ת"ל את שבתותי תשמרו, ומה שמירת שבת לעולם אף מוראת מקדש לעולם. ועוד דרשו בו בכתוב הזה בתורת כהנים יכול יהא בנין ביהמ"ק דוחה שבת, ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו:

נתיבות שלום ח"ב עמ' צ"ה

ויש להתבונן מה הענין המיוחד שיש בב' מצוות אלו, שבת ומקדש, שיש בהם מצוה מיוחדת של מורא שבת ומורא מקדש יותר מבשאר מצוות, דלכא' הלא בכל המצוות צריך לירא פן לא יקיימם בשלימות. והביאור לפי שמצוות האלו יש השראת השכינה כנ"ל, יש מצוה יראה מפני השראת השכינה. עו"ל ע"פ דא' ירא"ה אותיות ראי"ה, ששורש היראה הוא שיהודי רואה בגדלות הבורא עי"ז בא ליראה.

ישעיה ב' י"ח-כ'

וְשִׁחוּ גִבֹּהֹת הָאָדָם וְשִׁפְלוּ רִים אֲנָשִׁים וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יִזְלָף: וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צִרִים וּבְמַחְלֹת עָפָר מִפְּנֵי פִזָּה ה' וּמִהֲרָרָה וְאֹנֶה בְּקוֹבוֹ לְעֶרְץ הָאָרֶץ:

And the loftiness of man shall be bowed down, and the haughtiness of man shall be humbled, And the idols shall completely pass away. And they shall come into the caves of the rocks and into the hollows of the earth, because of the fear of the Lord and because of the splendour of His pride, when He rises to break the earth.

סדר העמידה

יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו. שיפנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה בימי עולם ובשנים קדמוניות: וערבך לה' מנחת יהודה וירושלים. בימי עולם ובשנים קדמוניות:

נתיבות שלום שם

כי ביהמ"ק הוא מקום היראה, דאיתא בס' שערי עבודה לרבינו יונה (אות ה') שבבית היה בכל עת ושעה כדוגמת הר סיני בעת מתן תורה לענין כבוש השכינה, ובמקום השראת השכינה שם תבוא היראה, וזהו ענין היראה הגדולה

שהיה במתן תורה. וכמ"כ זהו ענין מורא מקדש, וה"ה בשבת אפשר לזכות לראות בגדלות הבורא מצינו בחינת יראה.

שמות ל"ה:א'-ג'

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֵת: עֲשִׂיתִּי יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכַּנְתֵּיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

Moses called the whole community of the children of Israel to assemble, and he said to them: "These are the things that Hashem commanded to make. Six days work may be done, but on the seventh day you shall have sanctity, a day of complete rest to Hashem; whoever performs work thereon [on this day] shall be put to death. You shall not kindle fire in any of your dwelling places on the Sabbath day."

רש"י פסוק א'

ויקהל משה – למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר והוא לשון הפעיל שאינו ארוך חנפים בידים חלל הן האספים ע"פ דבורו ותרגומו ואכנס:

Moses called... to assemble: Heb. וַיִּקְהַל. [He assembled them] on the day after Yom Kippur, when he came down from the mountain. This [word] is a hiph'il [causative] expression [i.e., causing someone to do something], because one does not assemble people with [one's] hands [i.e., directly], but they are assembled through one's speech. Its Aramaic translation is וְאַכְנֵשׁ.

נתיבות שלום פ' ויקהל

דהנה הקב"ה שלח את נשמת יהודי לעוה"ז והורידה ממקום גבוהה למקום נמוך, כשיעודה רם ונישא להיות דבוק בהש"ת, ולכאן איך יכול יהודי למלא את תפקידו ולהגיע ליעודו בהיותו במקום שפל בעוה"ז עולם התאוה, איך יוכל להתעלות בו למדרגה כה גבוהה, לכך נתן הקב"ה את קבלת התורה, בחינת יסלך עורך מקודש, שבקבלת התורה ניתן ליהודי כח גדול, התורה והמצוות המסייעים לו לחלצו מהמצבים השפלים ביותר להגיע ליעודו הקדוש. אולם אח"כ היתה הנפילה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא של מעשה העגל, כמ"ד אני אמרתי אלקים אתם וגו' אכן כאדם תמותון. וכאשר נתפייס הקב"ה ביום הכיפורים עם ישראל, הרי משלימות ההתפייסות שתהיה בת קיימא שיותר לא ישנה עוד דבר כזה, ואיך יהיו ישראל מובטחים שלא תהיה להם עוד ירידה ונפילה כזו. כנגד זה נאמר למחרת יוה"כ ברדת משה מן ההר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, היינו שהקב"ה נתן עצות לשמור עליהם לבל יכשלו, את ב' הענינים שנאמרו בפרשה מצוה שבת ומעשה המשכן.

כח השבת הוא כמ"ד כאן, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש. שלכא' תיבת לכם מיותרת, פי' בזה בספה"ק קדושת לוי, שהוא ע"ד מאחז"ל לגבי יו"ט חציו לה' וחציו לכם (ביצה טז.), שבשבת יהיה לכם קודש, הענינים הגשמיים הנכללים בלכם, גם הם קודש. והוא כעין מאמר מרן מקוברין זי"ע, קודש היא לכם שבת המלכה, דבשבת קודש גם עניני לכן קודש הם. והיינו לפי שהשבת היא מקור הקדושה, כדכתיב ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו, ואינא בראשית חכמה שבשבת הוא מעיין הקדושה להשפיע קדושה ביהודי, והשפעת הקדושה של שבת מקדשת אפילו את עניני לכם להיות קודש, וזה מביא את יהודי להיות דבוק בה'.

גמ' שבת מט:

הדור יתבי וקמיבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן

Again they sat and asked: Regarding what we learnt, The principal categories of melacha are forty less one, - to what do they correspond? - Said R. Chanina b. Chama to them: To the forms of labour in the Tabernacle.

רש"י שם

כנגד עבודות המשכן – אותן המנויות שם צפרק כלל גדול היו לריכין למשכן, ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה:

משנה שבת ז'ב'

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע. והחורש. והקוצר. והמעמר. הקדש. והזורה. הבורר. הטוחן. והמרקד. והלש. והאופה. הגוזז את הצמר. המלבנו. והמנפצו. והצובעו. והטווה. והמסך.

וְהַעֲשֶׂה שְׁנֵי בְּתִי נִירִין. וְהָאֹרֶג שְׁנֵי חוּטִין. וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוּטִין. הַקּוֹשֵׁר. וְהַמְתִּיר. וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַקּוֹרֵעַ עַל מִנֵּת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַצֹּד צָבִי. הַשּׁוֹחֵט. וְהַמְפָּשִׁיט. הַמּוֹלֵחַ וְהַמַּעְבֵּד אֶת עוֹרוֹ. וְהַמּוֹחֵק. וְהַמַּחְתֵּכוֹ. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְהַמּוֹחֵק עַל מִנֵּת לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הַבּוֹנֶה. וְהַסּוֹתֵר. הַמְכַבֶּה. וְהַמְבַּעֵר. הַמְכֶּה בַּפִּטִּישׁ. הַמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת. הָרִי אֶלּוֹ אֲבוֹת מְלָאכּוֹת אַרְבָּעִים חֹסֵר אֶחָת:

The primary labours are forty less one, sowing, ploughing, reaping, binding sheaves, threshing, winnowing, selecting, grinding, sifting, kneading, baking, shearing wool, bleaching, hackling, dyeing, spinning, stretching the threads, the making of two meshes, weaving two threads, dividing two threads, tying [knotting] and untying, sewing two stitches, tearing in order to sew two stitches, capturing a deer, slaughtering, or flaying, or salting it, curing its hide, scraping it [of its hair], cutting it up, writing two letters, erasing in order to write two letters [over the erasure], building, pulling down, extinguishing, kindling, striking with a hammer, [and] carrying out from one domain to another: these are the forty primary labours less one.

גמ' ביצה יג:

מאי אית לך למימר מלאכת מחשבת אסרה תורה

So also here [say] the Torah forbade work of craftsmanship.

רש"י שם

אלא מאי אית לך למימר – אף על גב דלמעשה הויא מלאכה, לשבת מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות, אסרה תורה, שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בזיקה, והתם מלאכת מחשבת כתיב:

ירושלים במועדיה שבת קדש ח"א עמ' מ"ז

מדוע באמת קשורה השבת לענין המשכן? האם מקרה הוא זה שמלאכות המשכן הן המלאכות האסורות בשבת, או שישנו איזה קשר פנימי בין הענינים? שמעתי בזה ממו"ר הגה"צ ר' גדליה איזמן שליט"א שהסביר כך: הרי שבת הוא "זכר למעשה בראשית". אנו צריכים לשבות בה מכל המלאכות שנבראו בהן שמים וארץ, כדרך ששבת הבורא מכל המלאכות אלו ביום זה, לאחר שסיים את מלאכת הבריאה. אבל כיצד נדע אלו מלאכות הן בגדר "מלאכת בריאת שמים וארץ", כדי שנשבות מהן? האם יכול בשר ודם לדעת אלו מלאכות משמשות לבריאת שמים וארץ? – מטעם זה אמרה התורה, שנלמד מה הן המלאכות האסורות בשבת מן המשכן! המשכן הוא "זעיר אנפין" של העולם כולו, ומלאכת בנייתו היא כעין בריאת שמים וארץ.

גמ' ברכות נה.

אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא וימלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתוב הכא בחכמה יסד ארץ בונן שמים בתבונה וכתוב בדעתו תהומות נבקעו

Rav Yehuda said in the name of Rav: Bezalel knew how to combine the letters by which the heavens and earth were created. It is written here, And He had filled him with the spirit of G-d, in wisdom and in understanding, and in knowledge and it is written elsewhere, Hashem by wisdom founded the earth; by understanding He established the heavens, and it is also written, By His knowledge the depths were broken up.

ירושלים במועדיה שבת קדש שם

לכן נלמדו המלאכות האסורות בשבת מן המשכן, כי המלאכות שמשו לבניית המשכן הן כביכול המלאכות שאיתן בוראים שמים וארץ, אשר מהן עלינו לשבות בשבת. לכן רק מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומקלקל פטור בשבת, כי "ה' בחכמה יסד ארץ" – ברא דברים של תיקון לא של קלקול, ועל כן מלכה שיש בה תיקון – יש בה משום חילול שבת, אבל מלאכה שאין בה תיקון אלא קלקול – אינה מעין מלאכת בריאת שמים וארץ, ועל כן אין חיוב לשבות ממנה בשבת מן התורה.

זמירות לליל שבת – כל מקדש

אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל ביום השבת קודש שישו ושמחו במקבלי מתן נחליא-ל.

Lovers of Hashem who long for the building of His lion like temple, On the holy Sabbath day rejoice and be glad – as if receiving the gift of G-d's heritage.

שמות כ"ה:ח'
וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְכֶם

And they shall make Me a sanctuary and I will dwell in them.

נתיבות שלום ח"ב עמ' צ"ג

דהנה המצוה הזאת ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שייכת בעולם שנה ונפש. בעולם זה ביהמ"ק הוא המקום המקודש אשר נתאווה הקב"ה שתהיה לו דירה בתחתונים והוריד אור עליון מהעולמות העליונים לשכון בתוכו למטה בתחתונים. בשנה זה יום שבת קודש הוא הזמן המקודש. שבכל שבת מופיע אור עליון ויורדת השראת השכינה בבחינת בית המקדש. ובנפש זה כח התורה, כמאמר חז"ל (אבות פ"ג) שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם. דהיינו שכח התורה ממשיך השראת השכינה גם כנפש בבחינת בית המקדש, וע"י התורה מתקיים ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד, כמאחז"ל (אדר"נ פכ"ד) הלומד תורה בילדותו תורה נבלעת בדמיו. ועל ידי ג' ענינים אלו מתקיים תכלית רצון ה' להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וג' ענינים הללו הם המדרגה העליונה של דביקות בה'. דאיתא בספ"ק שכל התרי"ג מצוות המה תרי"ג עיטין איך להגיע למדרגת ובו תדבק, ואמנם בכל מצוה ומצוה שיהודי מקיים מתקרב יותר לבחינת ובו תדבק, אך במיוחד בג' ענינים אלו שורש המצוה הוא יחוד קוב"ה ושכינתיה שענינו יחוד ודביקות קוב"ה עם ישראל.

בביהמ"ק כמאמארם ז"ל אשר בזמן שישאל עושין רצונו של מקום היו הכרובים מעורים זה בזה כדי להראות את גודל אהבת הקב"ה לישראל. כן בשבת קודש כתיב ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, ומאחז"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך, היינו שהשבת היא בבחינת בן זוג. וזה עיקר מצות היום של שבת קודש שיהודי יהיה דבוק בהשי"ת. וכמ"כ בתוה"ק כמאחז"ל (ברכות נד:) עה"פ תורה צוה לנו משה אל תקרי מורשה אלא מאורשה, היינו שע"י התוה"ק יש כביכול בחי' אירוסין ונישואין.

שיר השירים ג:י"א

צֵאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְכָּךְ שִׁלְמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם זִוְתָּתָהּ וּבְיוֹם שִׁמּוֹנָתָהּ לָבוֹ:

Go out, O daughters of Zion, and gaze upon King Solomon, upon the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding and on the day of the joy of his heart.

גמ' תענית כו:

וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו

Likewise it says, 'Go out, O daughters of Zion, and gaze upon King Solomon, upon the crown wherewith his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the gladness of his heart.' 'On the day of his wedding:' this refers to the day of the giving of the law. 'and in the day of the gladness of his heart:' this refers to the building of the temple; may it be rebuilt speedily in our days.

נתיבות שלום שם

ב' מדרגות הללו ישנן גם כן בשבת קודש, הן בחינת יום חתונתו זה מתן תורה וכמרומוז במאחז"ל (שבת פו:) לכו"ע בשבת נתנה תורה לישראל, והן בחינת יום שמחת לבו אשר ג"כ ישנה בשבת קודש כדכ' ביני ובין בני ישראל אות היא. שזו בחינת היחוד של יום שמחת לבו, כנסת ישראל יהיה בן זוגך. ואיתא בספ"ק דבזמן שבית המקדש היה קיים היה הבחינה של יום שמחת לבו כל השבוע, שגם בימות החול היה יחוד ע"י ביהמ"ק, ובשבתות היה מדרגה גבוהה עוד יותר, אך בזמן הגלות לאחר החורבן יש בשבת קודש בחינת ביהמ"ק, דהיינו רק שאר ימות השבוע שכינתא בגלותא, אבל בש"ק הוא יום שמחת לבו, יש כביכול שמחה למעלה מהיחוד של קוב"ה וישראל, וע"כ בשבתות שלאחר החורבן הם במדרגה מיוחדת של יום שמחת לבו שהוא בחינת היחוד קוב"ה וישראל. וזה פי' אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, היינו שהם מחכים ומצפים להשראת השכינה ולדביקות שהיתה בביהמ"ק, ביום הש"ק שישו ושמחו, כי ש"ק היא בחינה ביהמ"ק בזמן, שיש בה השראת השכינה כמו שהיתה בביהמ"ק, וכמקבלי מתן נחליא-ל, כי יש בה בחינת מתן תורה, ובחי' יחודא עילאה.

גמ' תענית כט:

דתניא תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו

